

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет «Дніпровська Політехніка»
Навчально-науковий інститут державного управління
Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Матеріали
XXI регіональної науково-практичної конференції
(9 травня 2024 р., м. Дніпро)

м. Дніпро
НТУ «Дніпровська Політехніка»
2024

УДК 061.1ЄС

А 43

*Рекомендовано до друку Вченою радою НТУ «Дніпровська Політехніка»
(протокол № 6 від 16.05.2024 р.).*

Пам'яті Прокопенка Леоніда Львовича

Редакційна колегія:

*О. М. Рудік (голов.ред.), к.політ.н., доц., Є. І. Бородін, д.і.н., проф.,
І. А. Чикаренко, д.держ.упр., проф., Т. В. Маматова, д.держ.упр., проф.,
Г. Л. Первий, к.і.н., доц., А. Ю. Кравець, д.політ.н., доц., Г. О. Фролова (відп. секретар).*

А 43 Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріали XXI наук.-практ. конф. 9 травня 2024 р., м. Дніпро / за заг. ред. О. М. Рудіка. Дніпро: НТУ ДП, 2024. 100 с.

Уміщенні матеріали доповідей учасників щорічної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України» щодо історії ЄС, його інститутів, політики й управління; сучасного стану та перспектив розвитку відносин Україна – ЄС в контексті Угоди про асоціацію; публічного управління та публічної служби в країнах ЄС як досвід для України; проблем та перспектив співробітництва, відносин Україна – НАТО, європейського цивілізаційного вибору України.

Розраховано на фахівців публічного управління, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти всіх рівнів, а також буде корисним для всіх, кого цікавить окреслене коло проблем.

Олександра ШРАМКО,
*студентка IV курсу НТУ «Дніпровська політехніка»,
 студентка бакалаврської програми
 Політології та міжнародних відносин
 Карлового університету (Чеська Республіка).*

Ганна ГОЛУБЧИК,
*к.і.н., доцент кафедри історії та політичної теорії
 НТУ «Дніпровська політехніка»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Історична політика в Чеській Республіці є однією з важливих складових для розуміння та вивчення актуальної політичної та соціокультурної ситуації в цій країні. Ця галузь знань займається аналізом та вивченням взаємодії історичної пам'яті, політичних рішень та суспільно-політичного контексту. Вона включає в себе дослідження політичних процесів, які виникають на основі історичної спадщини, активно використовуючи методи політичних наук та історіографії.

Історична політика в Чеській Республіці дозволяє розуміти, як минуле впливає на сучасність, щоб уникнути повторення негативних історичних подій та сприяти розвитку демократичних цінностей і налагодженню миру та стабільності в країні. Відомо, що перегляд ставлення до минулого став основою державотворення посткомуністичної Чехії. Але, як писав Віктор Себестьєн «Рік 1989 став роком змін для Чехословаччини, проте духи минулого продовжували впливати на формування нової демократичної держави, підкреслюючи складність переходу від тоталітаризму до свободи» [4, с. 309].

Що ж це за «духи минулого»?

Одним з яскравих прикладів відображення і використання історичного минулого в сучасній Чеській Республіці є збережені архітектурні пам'ятки. Багато міст Чехії зберегли середньовічну архітектуру, яка занурює нас у минулі епохи і створює неповторну атмосферу тих часів. Крім того, в сьогоденні видатні події і особистості досліджуються та вшановуються, що також свідчить про наявність інтересу до історичного минулого. Наприклад, у Празі є музей Франца Кафки та пам'ятник Карлу IV; європейська гуманітаристика пишається іменами Яна Гуса і Павла Шафарика, Яна Коменського; значний вплив на розвиток сучасної Європи справили Томаш Масарик і Вацлав Гавел, але «Історія Чеської Республіки складається не лише з великих імен і подій, але й з боротьби звичайних людей за свої права і свободи, що формує сучасну політичну культуру країни» [3, с. 158].

Крім того, в культурному житті країни відображається історичне минуле через проведення різноманітних свят, фестивалів та виставок, які привертають увагу як місцевих жителів, так і туристів. Унікальний дух минулих часів активно живе в сучасній Чеській Республіці і продовжує впливати на її життя і культуру.

У сучасній Чеській Республіці продовжують існувати розбіжності щодо сприйняття і пропрацювання тоталітарного минулого. Деякі громадяни вважають, що країна зробила достатньо для розкриття та усвідомлення злочинів тоталітаризму, скоєних в часи Чехословацької Республіки. Комуністичний режим свого часу було визнано кримінальним, що сприяв руйнуванню традиційних європейських цінностей. Вони посилаються на створення у 2007 році і роботу Інституту з дослідження тоталітарних режимів (Ústav pro studium totalitních režimů), проведення судових процесів проти колишніх тоталітарних чиновників, достатньої і своєчасної їх люстрації і проявлення визнання відповідальності держави за злочини. Однак є і ті громадяни і публічні діячі, хто вважає, що робота щодо пропрацювання минулого є недостатньою, а інститут ігнорує інші, зокрема – нацистські злочини минулого. Вони вказують на необхідність забезпечити широкий доступ до архівних матеріалів, здійснити більш прозору розслідувальну діяльність та визнати уразливі групи, що постраждали від репресій і тоталітарних злочинів. Цей період влучно характеризує Бороздина Тетяна: «Історична

колективна пам'ять мобілізує національну свідомість, живить її почуттям співпричетності, солідарності. Національна свідомість завжди обумовлена *зацікавленістю*. Саме зацікавленість визначає ті ключові моменти в історії, які згуртовують націю навколо спільної трагедії, поразки чи успіху» [1].

Сучасне чеське суспільство неодностайне у визначенні героїв і антигероїв для народу. Одним із спірних питань є оцінка діяльності Карла IV (чеськ. Karel IV), який вважається великим героєм Чехії. Деякі люди вважають його позитивним символом, особливо через його внесок у культуру та розвиток Праги. Однак, є і ті, хто бачить його як антигероя через його авторитарний стиль керівництва та зловживання владою.

Дискусійною є й оцінка Яна Палаха (чеськ. Jan Palach), молодого студента, який спалив себе в 1969 році у знак протесту проти репресивного режиму і окупації Чехословацької Соціалістичної Республіки військами країн Варшавського договору. Для багатьох чехів він є героєм національного опору проти комуністичного тоталітаризму, але деякі висловлюють занепокоєння щодо його радикальних дій. Ці дискусії показують, що інтерпретації минулого в Чеській Республіці можуть бути джерелом конфліктів і розбрату, актуальним або ж потенціальним.

Контраверсійною історичною фігурою для сучасних чехів постає Й. Сталін: для одних він сила, що сприяла прогресу Чехословаччини, тоді як інші ненавидять його як крвожерливого диктатора.

Крім того, існують тривоги та конфлікти, пов'язані з неприйняттям рішень, прийнятих упередженими комісіями, які розглядали порушення прав людини під час комуністичного режиму. Ці спірні питання продовжують створювати напруження та внутрішню недовіру у суспільстві Чеської Республіки. З цього приводу в Власенко Світлана оцінює все з більш позитивної точки зору і описує у своїй роботі подолання комуністичного тоталітарного минулого: «Подолання комуністичного тоталітарного минулого є ключовим у політиці національної пам'яті Словацької Республіки та Чеської Республіки. Поява на початку 1990-х років відповідних законів, що засуджували комуністичний режим та регулювали питання люстрації, засвідчили рішучі наміри держав розвиватися за демократичними принципами. Кожна з них поступово сформувала власну політику національної пам'яті з урахуванням національних інтересів та з дотриманням основних принципів національної безпеки» [2, с. 60].

Отже, історична політика в Чеській Республіці викликає дискусії та контроверзії у суспільстві. Сучасна Чеська Республіка все ще стикається з впливом тоталітарного минулого часів соціалістичної Чехословаччини, і не забуває подій, які мають травматичний або неоднозначний характер для народу. Обговорення щодо того, хто є героєм для народу та хто антигероєм, також сприяють розколам у суспільстві. Однак, у сучасній Чеській Республіці проводяться активні дискусії та пропагуються різні погляди на минуле, що сприяє розвитку історичної політики. Завдяки цьому, суспільство може продовжувати опрацьовувати тоталітарне минуле та укріплювати національну ідентичність.

Список використаних джерел

1. Бороздина Т. Вплив історичної пам'яті на формування національної свідомості. 2021. URL: <http://surl.li/tpjqu>
2. Vlasenko S., Overcoming the Communist Past as a Component of the National Memory Policy of the Slovak Republic and the Czech Republic. *Public Administration Aspects*. 2023. 11(1). P. 55–60.
3. Sayer D. *The Coasts of Bohemia: A Czech History*. Princeton University Press 1998. 456 p.
4. Sebestyen V. *Revolution 1989: The Fall of the Soviet Empire*. New York, NY: Pantheon Books, 2009. 480 p.